
ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

УДК 330.34(477):502.17

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

*І. М. Сотник, д-р екон. наук, професор;
Л. А. Кулик, аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна*

У статті досліджено сучасні тенденції розвитку економіки України на основі ресурсозбереження. Запропоновано напрями активізації ресурсозберігаючих заходів, реалізація яких дозволить ефективно вирішувати актуальні проблеми країни, підвищити якість життя населення, знизити рівень забруднення довкілля та забезпечити сталий економічний розвиток держави в цілому.

***Ключові слова:** ресурсозбереження, ресурсозберігаючі процеси, еколого-економічні показники, енергоємність, ефективність ресурсовикористання.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується високим ступенем нераціонального використання природних ресурсів. Промисловість України здійснює найбільш інтенсивний вплив на ресурсно-екологічну систему країни, що призводить до надмірного використання природно-ресурсного потенціалу. Вирішення проблем, пов'язаних із загостренням екологічної ситуації, поглибленням економічної кризи, вичерпуванням доступних запасів ресурсів, потребує пошуку шляхів зниження обсягів ресурсів, які залучаються до економічної системи, та більш ефективного їх використання, актуалізуючи питання ресурсозбереження.

Ресурсозбереження як вид діяльності з підвищення ефективності виробництва активізувалося у другій половині ХХ сторіччя і з часом перетворилося на основну ідеологію розвитку суб'єктів господарювання у розвинених країнах. Набуттю та утриманню дотепер ресурсозбереженням провідного статусу серед інших напрямків раціоналізації господарської та підприємницької діяльності сприяла можливість одночасного покращення економічних, соціальних та екологічних показників розвитку суспільства [8]. Окрім того, важливість розвитку і формування механізмів ресурсозбереження підкреслюється в декларації Ріо-де-Жанейро «Порядок денний на ХХІ століття» та документу саміту в Йоганнесбурзі у 2002 році.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ З ТЕМАТИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідженню проблем ресурсозбереження присвячено багато праць як закордонних, так і вітчизняних учених. Питання ресурсозбереження розглядаються у працях К. Боулдінга, Р. Солоу, Б. М. Данилишина, О. О. Веклич, М. П. Ковалка, Л. Г. Мельника та ін. Незважаючи на те, що у роботах учених досліджується глибокий спектр теоретичних та практичних аспектів ресурсозбереження, деякі проблеми потребують

подальшого вивчення. Це, зокрема, формування сучасних напрямів активізації ресурсозберігаючих процесів, виходячи з актуальних для України екологічних та соціально-економічних проблем.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Таким чином, метою даної статті є дослідження сучасних тенденцій розвитку економіки України на основі ресурсозбереження та розроблення з урахуванням цих особливостей актуальних напрямів ресурсозберігаючої діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Після отримання Україною незалежності загальний спад економіки посунав проблеми ресурсозбереження на другий план. Лише з кінця 90-х років XX століття, коли розпочався процес відновлення економіки, питання ресурсозбереження знову привернули увагу вчених. На початку XXI століття енергоємність валового внутрішнього продукту (ВВП) України у декілька разів перевищувала аналогічний показник розвинених країн Західної і Східної Європи. Так, енергоємність ВВП України у 2011 році склала 0,47 т умовного палива (у. п.) на 1000 доларів ВВП у порівнянні з 0,12 – для Німеччини, 0,15 – для Польщі та 0,35 т. у. п.– для Росії [12]. Надзвичайно високий рівень ресурсо- та енергоємності продукції національного виробництва, неефективне природокористування, а також нагромадження екологічних проблем обумовлюють необхідність активізації політики ресурсозбереження, яка набуває ключового значення для подолання зазначених проблем та забезпечення сталого розвитку нашої держави.

Аналіз сучасного стану розвитку вітчизняної економіки та дослідження інших аспектів ресурсовикористання в країні дозволили виділити декілька головних проблем ресурсозбереження в Україні, які відображені на рис. 1. Дослідимо їх детальніше.

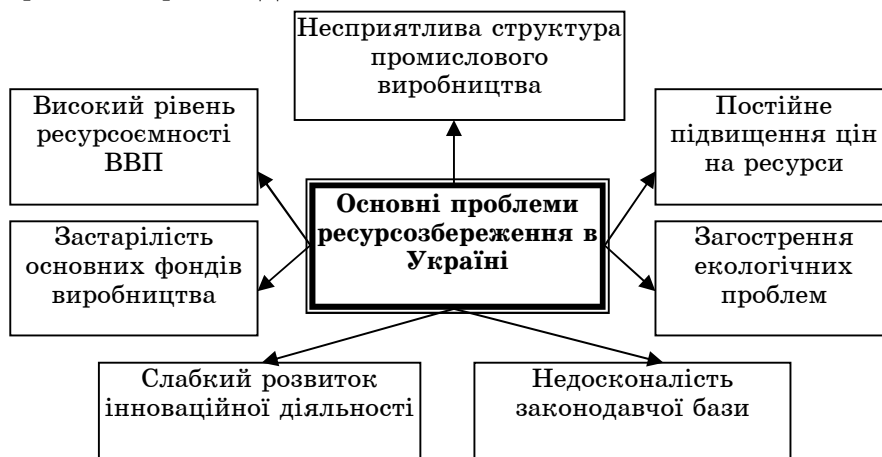

Рисунок 1 – Основні проблеми ресурсозбереження України

Ресурсозбереження досить складно оцінити статистично, адже, будучи надзвичайно багатограним поняттям, воно охоплює широкий спектр заходів, які, в підсумку, призводять до оптимізації виробничих процесів, підвищення продуктивності праці та покращення умов виробництва. На жаль, на даний момент ресурсозбереження не є певним відокремленим пріоритетним спрямуванням, щодо стану якого б можна було знайти агреговану статистичну інформацію. Державна служба статистики України представляє інформацію щодо стану ресурсозбереження через

призму інноваційної діяльності, яка є невід'ємною та надзвичайно важливою складовою ресурсозбереження, однією з його характеристик [2].

Проведений нами аналіз інноваційної діяльності в промисловості України за 1995-2011 рр. дозволив дійти таких висновків. Протягом 1990-х років неухильно скорочувався важливий показник оновлення технічної бази виробництва і заощадження ресурсів – впровадження нових маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологічних процесів (рис. 2). У 2011 році даний показник був у 2 рази менший за аналогічний показник базового 1995 року. Проте тенденція зменшення даного показника не є однозначною. Протягом 2000-2005 років відбувалося поступове зростання показника, який досяг відмітки у 690 технологічних процесів у 2005 році. У 2006 році він стрімко скоротився до 424 технологічних процесів, що відповідало рівню 2000 року. Потім знову протягом 2007-2009 років значення показника невеликими темпами почало зростати, сягнувши свого максимуму у 2007 році (753 технологічні процеси, що склало 72,1% від базового 1995 року). За 2010-2011 роки даний показник знову демонстрував тенденцію до скорочення. Негативна тенденція також простежувалася у скороченні питомої ваги маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних процесів у загальній кількості впроваджених нових технологічних процесів у промисловості України, особливо у 2009-2011 роках (рис. 3).

Рисунок 2 – Впровадження прогресивних технологічних процесів у промисловості України у 1995-2011 рр. (складено за даними [10, 11])

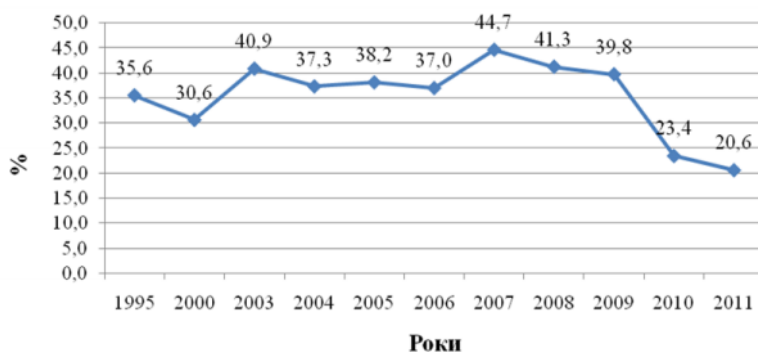

Рисунок 3 – Динаміка частки маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних у загальній кількості впроваджених нових прогресивних технологічних процесів у промисловості України у 1995-2011 рр., % (складено за даними [10, 11])

Такі стрибкоподібні зміни показника впровадження інновацій у виробничі процеси промисловості України спричиняє численна низка факторів, основними серед яких є фінансові. Зокрема, це занадто високі інноваційні витрати, які не гарантують швидку окупність проєктів; недостатність коштів у межах організації або групи підприємств та поза її межами; недостатня фінансова підтримка держави. Серед інших слід виділити такі: високий економічний ризик; недосконалість законодавчої бази; невизначений попит на інноваційні товари або послуги; нестача кваліфікованого персоналу тощо [4].

Позитивною тенденцією у період 2009-2011 рр. є те, що загальна сума витрат підприємств на інновації (тобто різноманітні наукові, технологічні, управлінські, фінансові, маркетингові заходи, що призводять до підвищення ефективності господарської діяльності в цілому) збільшилася приблизно у 1,8 рази з 7949,9 до 14333,9 млн грн. У 2011 році більшу частину таких витрат на інновації (табл. 1) складала витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (73,2 %), друге місце посідали інші витрати, пов'язані з інноваціями (17 %), третє та четверте місця – дослідження і розробки (внутрішні та зовнішні – 5,8 % та 2,3 % відповідно). Останнє місце посідало придбання зовнішніх нових технологій (майнових прав власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ліцензії, проєкти; інжинірингові та консалтингові послуги) – 1,7 % [2, 10].

Таблиця 1 – Основні напрями витрат підприємств, спрямовані на ресурсозбереження, у 2009-2011 рр. (складено за даними [10])

Напрямок інноваційних витрат	2009		2010		2011	
	млн грн	% до загального обсягу	млн грн	% до загального обсягу	млн грн	% до загального обсягу
Усього	7949,9	100,0	8045,5	100,0	14333,9	100,0
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	4974,7	62,6	5051,7	62,8	10489,1	73,2
Інші інноваційні витрати	2012,6	25,0	1855,8	23,0	2440,2	17,0
Придбання зовнішніх технологій	115,9	1,4	141,6	1,8	324,7	2,3
Внутрішні науково-дослідні роботи	633,3	8,0	818,5	10,2	833,3	5,8
Зовнішні науково-дослідні роботи	213,4	2,7	177,9	2,2	246,6	1,7

Активізація ресурсозберігаючих процесів може вплинути на покращення екологічної ситуації в країні, оскільки за останні роки простежується тенденція до загострення екологічних проблем. Так аналіз основних еколого-економічних показників України за 2000-2011 роки виявив (табл. 2):

– значне зростання обсягів викидів забруднюючих речовин у повітря, особливо протягом 2000-2008 років. Проте у 2009 році відбулося суттєве зниження значення даного показника до відмітки 6442,9 тис. т (перевищивши, однак, значення 2000 року на 9 %), після чого у 2010-2011 роках обсяг викидів забруднюючих речовин знову почав зростати невеликими темпами. Водночас, позитивним моментом є стійка тенденція до зниження рівня повітроємності як викидів шкідливих речовин у повітря на 1 грн ВВП протягом аналізованого періоду у 1,4 раза;

– обсяги утворення відходів I-III класів небезпеки протягом 2000-2011 рр. загалом демонстрували тенденцію до зменшення, з невеликими коливаннями у 2002-2003 та 2006-2007 рр., коли значення показника зростало. Суперечливою тенденцією характеризувалася частка утилізованих, оброблених (перероблених) відходів, яка протягом 2001-2004 років спочатку зменшувалась, потім у 2005-2009 рр. зросла до відмітки у 67,1 %, після чого стрімко впала до відмітки 38,7 % у 2010 році і досягла значення 41,7 % у 2011 році. Відходоємність ВВП України протягом даного періоду зменшилася у 3 рази;

– згідно із статистичними даними, слід відмітити загальну позитивну тенденцію до зменшення масштабів забруднення поверхневих водойм та порушення земель з незначними коливаннями по роках. Протягом 2000-2011 рр. зменшувалися і окремі показники ресурсоємності ВВП України, такі як водоємність (зменшилась у 2,05 рази), скиди у воду на 1 грн ВВП (зменшились у 2,13 рази) та землеємність (зменшилась у 2,55 рази);

– рівень паливоємності ВВП України також мав тенденцію до скорочення з 0,85 т у. п./тис грн у 2000 році до 0,58 т у. п./тис грн у 2011 році, що свідчить про більш раціональне застосування паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР);

– суми екологічних зборів, пред’явлених суб’єктам господарювання за аналізований період, значно змінювались: протягом 2001-2003 рр. вони були нижчими за рівень базового 2000 року, лише у 2004-2006 роках намітилось їх суттєве зростання і вже в 2011 році вони перевищили рівень базового року в 5,4 рази. Таку динаміку цього показника можна певною мірою пояснити поживавленням виробничо-господарської діяльності України, починаючи з 2004 року. Екологічні збори за забруднення навколишнього природного середовища на 1 грн ВВП за даний період зросли у 1,15 рази;

– поточні витрати підприємств на охорону навколишнього природного середовища демонстрували позитивну тенденцію, стрімко зростаючи протягом 2000-2011 рр. і перевищивши у 2011 році рівень базового року у 3,6 рази. Поряд з цим, дані витрати на 1 грн ВВП скоротились з 0,019 у 2000 році до 0,014 у 2011 році.

*Таблиця 2 – Динаміка окремих показників ефективності
ресурсовикористання в Україні у 2000-2011 рр.
(складено за даними [10, 11])*

Показник	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Виробництво ВВП*, млн грн	170070	246520	264516	285413	291978	248765	258964	272430
Викиди забруднюючих речовин у повітря, тис. т	5908,6	6615,6	7027,6	7380,0	7210,3	6442,9	6678,0	6877,3
Повітроємність ВВП*, т/тис. грн	0,035	0,027	0,027	0,026	0,025	0,026	0,026	0,025
Утворено токсичних відходів I-III класів небезпеки, тис. т	2613,2	2411,8	2370,9	2585,2	2301,2	1230,3	1659,8	1434,5
Відходоємність ВВП* (відходи I-III класу небезпеки), т/тис. грн	0,015	0,010	0,009	0,009	0,008	0,005	0,006	0,005
Утилізовано, оброблено (перероблено) відходів, % до загального обсягу	52,7	33,6	35,8	39,9	39,9	67,1	38,7	41,7

Продовження табл. 2

Спожито свіжої води, млн м ³	12991	10188	10245	10995	10265	9513	9817	10086
Водоємність ВВП*, м ³ /грн	0,076	0,041	0,039	0,039	0,035	0,038	0,038	0,037
Відведено (скинуто) зворотних вод, млн м ³	10964	8900	8824	8917	8655	7692	8141	8044
Скиди у воду на 1 грн ВВП*, м ³ /грн	0,064	0,036	0,033	0,031	0,030	0,031	0,031	0,030
Порушено земель, тис. га	1,9	2	1,7	1,4	1,2	1,5	1,2	1,2
Землеємність ВВП*, га/млн грн	0,0112	0,0081	0,0064	0,0049	0,0041	0,0060	0,0046	0,0044
Використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) на виробничо-експлуатаційні потреби, млн т у.п.	144,9	170,0	174,3	175,7	166,4	137,7	149,6	157,1
Паливоємність ВВП*, т у. п./тис. грн	0,85	0,69	0,66	0,62	0,57	0,55	0,58	0,58
Екологічні збори, пред'явлені підприємствам, організаціям, установам за забруднення навколишнього природного середовища, млн грн	228,8	374,6	863,5	955,7	1065,3	1198,7	1361,2	1990
Екологічні збори за забруднення навколишнього природного середовища на 1 грн ВВП (у фактичних цінах)	0,0013	0,0008	0,0016	0,0013	0,0011	0,0013	0,0013	0,0015
Поточні витрати підприємств, організацій, установ на охорону та раціональне використання природних ресурсів, млн грн	3224,3	7089,2	7366,6	9691	12176	11074	13128	18491
Поточні витрати підприємств, організацій, установ на охорону та раціональне використання природних ресурсів на 1 грн ВВП (у фактичних цінах)	0,019	0,016	0,014	0,013	0,013	0,012	0,012	0,014

* – у порівнянних цінах 2000 року

Отже, аналіз окремих еколого-економічних показників України в цілому характеризується суперечливою тенденцією: погіршення деяких із них компенсується певним чином покращенням інших. Незважаючи на те, що деякі еколого-економічні показники в абсолютному вираженні протягом 2000-2011 рр. зростають, позитивна динаміка часткових показників ресурсовикористання, таких як водо-, земле-, повітря, відходо-, паливоємність ВВП та ін., свідчить про неухильне скорочення величини витрат ресурсів певного виду, що припадає на одиницю економічного результату (в даному випадку на 1 грн ВВП), тобто ресурси протягом останніх років споживаються більш ефективно.

Важливою компонентою ресурсозбереження, окрім заощадження інших ресурсів, є збереження енергетичних ресурсів, оскільки саме вони використовуються у багатьох видах економічної діяльності та формують енергетичний базис сучасного виробництва. Водночас, в Україні існує ряд проблем, пов'язаних з нераціональним використанням енергоресурсів:

– як вже зазначалось раніше, Україна має високий показник енергоємності ВВП, який в декілька разів перевищує показники розвинених країн (рис. 4). Висока енергоємність України є наслідком особливостей структури національної економіки, в якій переважають енергоємні галузі, технологічного відставання вітчизняного виробництва та інших причин [5];

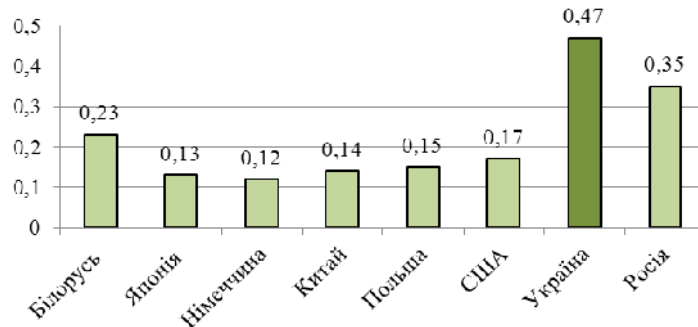

Рисунок 4 – Порівняння енергоємності ВВП різних країн, кг нафтового еквівалента / дол США паритету купівельної спроможності (ПКС) в 2011 році (складено за даними [12])

– висока енергоємність також обмежує конкурентоспроможність українських товарів та послуг на світовому ринку. Частка енергетичних витрат у загальній собівартості вітчизняної продукції, за оцінками вчених [7], складає 60-70 %, в окремих випадках і більше;

– обмеженість власних енергоресурсів та залежність національної економіки від імпорту таких енергоносіїв як нафта та газ великою мірою визначає національну енергетичну безпеку нашої держави. Постійне підвищення тарифів на ПЕР з боку держав-постачальників тільки загострює це питання;

– більшість видів ПЕР є не відтворюваними, а динаміка їх споживання за останній час свідчить про прискорення вичерпування розвіданих запасів цих ресурсів.

Зазначені проблеми використання енергоресурсів обумовлюють важливість і необхідність активізації енерго- та ресурсозберігаючих процесів в Україні, впровадження яких оголошено одним із державних стратегічних напрямів розвитку. Так, у 2006 році Кабінет Міністрів України ухвалив Енергетичну стратегію України на період до 2030 року, яка була оновлена у червні 2012 року. Оновлена стратегія передбачає за базовим сценарієм розвитку економіки середнє зростання ВВП на 5 % щорічно до 2030 року за рахунок ефективного розвитку паливно-енергетичного комплексу, впровадження комплексних програм з підвищення енергоефективності зі зниженням питомого споживання енергоресурсів на 30-35 % до 2030 року, модернізацію теплових електростанцій, подовження терміну експлуатації атомних електростанцій, збільшення видобутку газу і вугілля для забезпечення потреб власного споживання [5].

Також у 2010 році Кабінет Міністрів України ухвалив Державну цільову економічну програму енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки, основними цілями якої є зниження рівня енергоємності ВВП протягом періоду дії програми на 20% порівняно з 2008 роком (щороку на 3,3%), підвищення ефективності використання ПЕР і посилення конкурентоспроможності національної економіки, а також оптимізація структури енергетичного балансу

держави, у якому частка енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива становитиме у 2015 році не менше як 10 %, шляхом зменшення частки імпортованих викопних органічних видів енергоресурсів, зокрема природного газу, та заміщення їх альтернативними видами енергоресурсів. Також заплановано запровадити заходи, спрямовані на скорочення енерговитрат у виробництві енергомісткої продукції, здійснення комплексного фінансово-економічного та енергетичного аудиту найбільш енергоємних виробництв і закриття на цій підставі збиткових підприємств, провести реконструкцію та технічне переозброєння теплоелектроцентралей промислових підприємств та ін. [6].

Гострою проблемою, безпосередньо пов'язаною з ресурсозбереженням в країні, є старіння основних виробничих фондів, що спричиняє збільшення витрат енергії та речовини при виробництві продукції, збільшення витрат на обслуговування обладнання. Сьогодні від 50 до 80 % виробничих фондів багатьох великих підприємств машинобудування та хімічної промисловості вже відпрацювали свій ресурс і потребують негайної заміни. Згідно статистичних даних, у 2010 році найвищий ступінь зносу основних засобів був характерний для промисловості – 63,0 %, підприємств з виробництва електроенергії, газу та води – 60,7 %, обробної промисловості – 66,7%, добувної промисловості – 44,7 %. Загальний рівень зносу основних засобів в цілому по Україні склав 74,9 % [10].

У структурі економіки України лідирують ресурсовитратні галузі, що значно ускладнює ситуацію з ресурсозбереженням. Вітчизняна промисловість характеризується підвищеною часткою паливної промисловості, металургії, електроенергетики порівняно з часткою машинобудування та легкої промисловості, які є менш ресурсоемними та екологічнобезпечними галузями. Такі особливості структури економіки України обумовлені відсутністю дієвих економіко-організаційних механізмів ресурсозбереження на виробництві, недостатнім технічним та технологічним рівнем підприємств, дефіцитом фінансових коштів для впровадження ефективних ресурсозберігаючих технологій.

Існуюча ситуація може бути суттєво покращена, на нашу думку, лише за рахунок здійснення структурної перебудови економіки у напрямку зниження питомої частки енергомістких галузей важкої промисловості, зокрема таких базових галузей, як чорна та кольорова металургія, важке машинобудування, хімія та нафтохімія, промисловість будівельних матеріалів. Також необхідно розвивати високотехнологічні виробництва, активізувати інноваційну діяльність, залучати якомога більше іноземних інвестицій, у тому числі ресурсозберігаючого спрямування.

У комплексі проблем ресурсозбереження в Україні останнім часом також доцільно виділити недостатнє економічне стимулювання впровадження ресурсозберігаючих заходів на підприємствах з боку державних органів влади. Хоча в чинному законодавстві існує досить великий перелік економічних пільг, що надаються суб'єктам господарювання, які впроваджують ресурсозберігаючі технології, зокрема природоохоронні, енергозберігаючі тощо, в реальній дійсності проблема полягає в тому, що вітчизняне підприємство, впроваджуючи ту чи іншу ресурсозберігаючу технологію або здійснюючі такі заходи, не завжди може довести, що реалізує саме «ресурсозберігаючий захід» і скористатися належними пільгами [7]. Таким чином, подальшого доопрацювання потребує законодавча база.

Проведений аналіз основних еколого-економічних показників розвитку економіки України дозволив систематизувати проблеми ресурсозбереження, для подолання яких нами запропоновано напрями активізації ресурсозберігаючих процесів (табл. 3).

Таблиця 3 – Пріоритетні напрями активізації ресурсозберігаючих процесів в Україні (складено на основі [1, 7, 9])

Проблема ресурсозбереження	Напрями активізації ресурсозберігаючих процесів
Несприятлива структура промислового виробництва	<p>Зміна пріоритетів від розвитку окремих галузей переробного і видобувного комплексів на користь стимулювання розвитку високотехнологічних галузей (пов'язаних з виробництвом інформації, знань, наданням інформаційних послуг) за рахунок економічного стимулювання з боку держави;</p> <p>розроблення інноваційних технологій ресурсозбереження та виробництво сучасних видів ресурсозберігаючого устаткування з метою комплексного переоснащення промисловості та інших секторів економіки країни;</p> <p>впровадження мало- та безвідходних технологій у добувній і переробній промисловості, скорочення норм витрат виробничих ресурсів, використання нових видів сировини та матеріалів, удосконалення конструкцій виробів</p>
Застарілість основних фондів виробництва	<p>Зміна фізично зношених основних фондів промисловості прогресивними ресурсозберігаючими, проведення поступової заміни морально застарілих основних фондів</p>
Слабкий розвиток інноваційної діяльності	<p>Розвиток інноваційної інфраструктури (створення інноваційних центрів, технологічних парків, наукових парків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, інноваційних кластерів, венчурних фондів тощо);</p> <p>широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;</p> <p>освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії за рахунок бюджетного фінансування та співфінансування, відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у банках тощо;</p> <p>освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і сполучення, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій</p>
Загострення екологічних проблем	<p>Стимулювання розроблення і використання безвідходних, маловідходних, рециркуляційних технологій з метою зменшення обсягів відходів, які генеруються у процесі виробництва, та таких, які вже накопичилися;</p> <p>стимулювання заміни природної сировини, яка застосовується у виробництві, штучними замінниками, використання яких дозволяє знизити техногенне навантаження на довкілля;</p> <p>стимулювання використання нетрадиційних альтернативних джерел енергії та вторинних ресурсів промисловості;</p> <p>розвиток систем роздільного збору побутових відходів, застосування інноваційних технологій їх перероблення й утилізації</p>
Недосконалість законодавчої бази	<p>Впровадження комплексу еколого-економічних інструментів заохочення ресурсозберігаючого виробництва і споживання;</p> <p>формування централізованого підходу до розробки політики енерго- та ресурсозбереження, періодичної її корекції у відповідності до поточних процесів розвитку держави, здійснення контролю за її впровадженням, а також проведення аналітичної оцінки результатів реалізації даної політики;</p> <p>розвиток фінансово-економічного стимулювання реалізації енерго- та ресурсозберігаючих проектів за рахунок як бюджетних коштів, так і власних коштів підприємств, підтримка трансферу технологій та стимулювання ресурсозберігаючих інновацій, фінансування спеціальних наукових досліджень та дослідно-конструкторських робіт у сфері ресурсозбереження тощо;</p> <p>формування системи багаторівневого фінансування ресурсозберігаючої діяльності (розширення традиційного переліку джерел фінансування, розроблення та впровадження лізингових схем тощо)</p>

Реалізація зазначених заходів дозволить ефективно вирішувати актуальні проблеми країни, підвищити якість життя населення, знизити рівень забруднення довкілля та забезпечити сталий економічний розвиток держави в цілому. Проте, запропоновані напрями активізації ресурсозберігаючих процесів потребують подальших досліджень та більш глибокої деталізації, зокрема, уточнення інструментів та механізмів їх реалізації.

ВИСНОВКИ

Таким чином, ресурсозбереження як багатогранне явище одночасно сприяє прискореному розвитку економіки, підвищенню її конкурентоспроможності, покращенню та збереженню якості навколишнього природного середовища тощо. Тому, зосереджуючи увагу на запропонованих напрямках активізації ресурсозберігаючих процесів, які були виокремлені на основі аналізу сучасних тенденцій розвитку економіки України, можливо сприяти одночасному покращенню не тільки економічних, але й соціальних та екологічних показників розвитку суспільства.

Слід зазначити, що реалізація поданих напрямів має здійснюватися на всіх рівнях господарювання, у т. ч. і на регіональному. Враховуючи особливості кожного регіону та виходячи з актуальних для нього екологічних та соціально-економічних проблем, доцільно формувати та уточнювати напрями ресурсозберігаючої діяльності в регіонах України у русі загальнодержавних тенденцій.

SUMMARY

CURRENT PROBLEMS AND PECULIARITIES OF RESOURCE-SAVING PROCESS DEVELOPMENT IN THE ECONOMY OF UKRAINE

*I. M. Sotnyk, L. A. Kulyk,
Sumy State University,
2, Rymsky-Korsakov Str., Sumy, 40007, Ukraine*

In the article the current tendencies of Ukraine's development are considered on the basis of resource-saving. The directions of resource-saving actions are suggested for effective solving the problems of the state, improving the quality of life, eliminating the environmental pollution and ensuring sustainable economic development of the state in general.

Keywords: *resource-saving, resource-saving processes, ecologo-economic indicators, power-intensity, resource-use efficiency.*

АННОТАЦИЯ

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЕСУРСОБЕРЕГАЮЩИХ ПРОЦЕССОВ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ

*И. М. Сотник, Л. А. Кулик,
Сумский государственный университет,
ул. Римского-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина*

В статье исследованы современные тенденции развития экономики Украины на основе ресурсосбережения. Предложены направления активизации ресурсосберегающих мероприятий, реализация которых позволит эффективно решать актуальные проблемы страны, повысить качество жизни населения, снизить уровень загрязнения окружающей среды и обеспечить устойчивое экономическое развитие государства в целом.

Ключевые слова: *ресурсосбережение, ресурсосберегающие процессы, эколого-экономические показатели, энергоёмкость, эффективность ресурсопользования.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 16 жовтня 2012 року N 5460-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113715.html
2. Ляшенко І. О. Особливості та перспективи розвитку ресурсозбереження в Україні [Електронний ресурс] / І.О. Ляшенко. – 2012. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1537>
3. Масліченко О. М. Ресурсозбереження як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства / О. М. Масліченко // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2010. – Ч. 1. – С. 337–345.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році: Статистичний збірник. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2012. – 305 с.
5. Оновлення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року в галузі електроенергетики та вугільної промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.44699.0>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF/page>
7. Сотник І. М. Еколого-економічні механізми мотивації ресурсозбереження: монографія / І. М. Сотник. – Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, 2008. – 330 с.
8. Сотник І. М. Управління ресурсозбереженням: соціо-еколого-економічні аспекти: монографія / І. М. Сотник. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – 499 с.
9. Сотник І. М. Формування пріоритетних напрямків ресурсозбереження у регіонах України / І. М. Сотник // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 2. – С. 103-109.
10. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Август Трейд, 2012. – 558 с.
11. Статистичний щорічник України за 2007 рік / Державна служба статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2008. – 571 с.
12. Key World Energy Statistics. 2012. – International Energy Agency, 2012. – P. 82.

Надійшла до редакції 18 червня 2013 р.